

4. Карплюк С.О. Роль мотиваційного компоненту професійно-педагогічної діяльності вчителів інформатики у контексті організації взаємонавчання учнів / С.О. Карплюк // Вісник Житомирського державного університету. – Випуск 54. Педагогічні науки. – 2010. – С. 54-57.
5. Тихомирова О.В. Содержание профессиональной компетентности педагога в предшкольном образовании / О.В. Тихомирова // Ярославский педагогический вестник. – 2011 – № 2. – Том II (Психолого-педагогические науки). – С. 193-197.
6. Татур Ю.Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю.Г. Татур // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 3. – С. 20-26.

Анотація

У статті розкрито сутність мотиваційно-ціннісного компоненту інклюзивної компетентності майбутнього вчителя.

Аннотация

В статье раскрыта сущность мотивационно-ценностного компонента инклюзивной компетентности будущего учителя.

Summary

The article focuses on proving the nature motivational and valuable component of inclusive competence of future teachers.

Ключові слова: вчитель, інклюзія, мотиваційно-ціннісний компонент, інклюзивна компетентність.

Ключевые слова: учитель, инклюзия, мотивационно-ценностный компонент, инклюзивная компетентность.

Key words: teacher, inclusion, motivational and evaluative component, inclusive competence.

Подано до редакції 13.10.2012.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф. Бойчуком Ю.Д.

УДК 371.132+37.013.77:78.07(045)

©2012

Морозова О. О.

ОСОБИСТІТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний розвиток суспільства потребує подальшого вдосконалення системи підготовки педагогічних працівників. Педагогічна освіта покликана забезпечувати формування вчителя, спроможного розвивати особистість учня; вчителя, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, готового працювати творчо в закладах освіти різного типу. Вчителю належить ключова роль в освіті, адже він допомагає становленню громадянина як особистості й фахівця, зміцненню інтелектуального та духовного потенціалу нації [5, с. 95].

Оскільки в центрі навчання та виховання мають стояти інтереси учня, а не вчителя, вся діяльність педагога, зокрема зміст і технологія навчання, повинні змінюватися. Тому серед завдань педагогічної освіти чільне місце займає проблема підготовки особистості вчителя, здатного забезпечити всебічний розвиток молоді як найвищої цінності суспільства.

Отже, проблема формування особистості майбутнього вчителя є однією з найактуальніших у педагогіці вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Питання професійного становлення майбутнього вчителя, формування його соціальної активності та вдосконалення фахової підготовки доволі широко висвітлено у психолого-педагогічних дослідженнях методології і теорії формування особистості педагога (К. Абульханова-Славська, С. Архангельський, А. Бойко, Л. Буєва, Г. Журавльова, В. Ільїн, В. Сластьонін та інші); професійної підготовки фахівців (Е. Абдуллін, О. Абдулліна, Г. Андреева, І. Бех, В. Буряк, Н. Гузій, М. Євтух, І. Зязюн, Н. Кичук, Л. Нечипоренко та інші); професійно-педагогічної діяльності (Д. Авербах, Ф. Гоноболін, Т. Колуабаєв, Н. Кузьміна, О. Петунін, М. Хмель, П. Шавір та інші).

Теоретичні та практичні питання професійної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів ВНЗ розглядали у своїх працях такі вчені: Є. Абдуллін, О. Апраксина, Л. Арчажнікова, Д. Кабалевський, О. Михайличенко, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шацька, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.

У результаті аналізу праць вищезазначених учених з'ясувалося, що особливості формування особистості майбутнього вчителя музики розкрито недостатньо.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розгляд психолого-педагогічних підходів до поняття "особистість майбутнього вчителя музики" та уточнення його сутності.

Виклад основного матеріалу дослідження... Перш ніж говорити про особистість учителя музики, на нашу думку, потрібно з'ясувати сутність і зміст поняття "особистість".

У науковій літературі особистість розглядається як системна соціальна властивість, якої набуває індивід у предметній діяльності та спілкуванні, що характеризує рівень і якість вияву в нього суспільних відносин. Народившись як індивід, дитина завдяки спілкуванню з дорослими поступово засвоює соціальний досвід людства і приєднується до системи суспільних відносин, які впливають на її потреби, інтереси, схильності, ідеали,

переконання, світогляд, тобто розвивають її як особистість. Особистість формується тільки з виникненням свідомості та самосвідомості.

У філософському розумінні особистість – це аспект внутрішнього світу людини, що характеризується унікальністю та відкритістю; реалізується в самопізнанні та самотворенні людини [15, с. 312]; внутрішнє визначення одиничної істоти в її самостійності, як такої, що володіє розумом, волею і має своєрідний характер, при єдності самосвідомості [2].

У трактуванні О. Петровського особистість – це людина як суб'єкт стосунків і свідомої діяльності, здатна до самопізнання й саморозвитку; стійка система соціально значущих рис, стосунків, настанов, мотивів, що характеризують її як члена суспільства [10, с. 323].

На думку О.М. Леонтьєва, індивід у спільній діяльності з іншими індивідами змінює навколишню дійсність і через неї змінює себе, стаючи особистістю. Найважливішими характеристиками особистості вважають:

- а) активність, яка виявляється в намаганнях суб'єкта вийти за власні межі, розширювати сферу своєї діяльності;
- б) спрямованість, яка характеризується системою домінуючих мотивів, ідеалів, переконань, у яких виявляються людські потреби [8, с. 235].

Сформована особистість має добре розвинену самосвідомість. Важливу роль у становленні особистості відіграє формування Я-концепції, тобто системи уявлень про себе, яка утворюється в процесі діяльності та спілкування з іншими людьми і виявляється в самооцінці, самоповазі, рівні домагань тощо. Образ Я – це бачення індивідом себе в минулому, теперішньому і майбутньому [12, с. 236].

С. Гончаренко зазначає, що особистість – це конкретна, цілісна людська індивідуальність у єдності її природних і соціальних якостей [3, с. 243].

І.Бех, відзначає, що особистість характеризують:

- процесуальні моменти (сприймання, пам'ять, мислення, мова, уява);
- емоційно-вольові ознаки (почуття, воля);
- психологічні особливості (темперамент, характер, здібності), а також мотиваційні, комунікативні, оцінно-аналітичні складові [1].

А. Косаковський розглядає особистість як індивіда, який, проживаючи в конкретних умовах, розвивається залежно від цих умов. На думку вченого, особистість – це єдність психічних властивостей, що складають її індивідуальність. Без урахування індивідуальних особливостей не можна створити оптимальні умови для розвитку особистості учня [12, с. 13].

Вітчизняні психологи, хоча й не одностайні у визначенні категорії „особистість”, все ж мають певні спільні підходи, які значною мірою відповідають єдиним методологічним засадам і тенденціям, характерним для світової науки. Виділимо кілька основних з них.

В. Давидов, О. Запорожець, В. Зінченко, Б. Ломов, О. Лурія, О. Матюшкін та інші розуміють особистість як людський індивід, як суб'єкт відносин і свідомої діяльності. На їхню думку, особистість з'являється тільки з виникненням свідомості й самосвідомості, а її формування у філо- й онтогенезі завжди передбачає взаємодію людини з іншими людьми й суспільно-виробничу діяльність [11, с. 178-179]. Інші дослідники, зокрема Л. Карпенко, А. Петровський, М. Ярошевський розглядають особистість як індивіда-суб'єкта соціальних відносин і свідомої діяльності, що набуває так званої системної якості в умовах суспільних відносин та виконання спільної діяльності й спілкування з іншими людьми [10, с. 193].

Видатний український психолог Г. Костюк, визначаючи поняття „особистість”, стверджував, що людський індивід стає суспільною істотою, тобто особистістю, „в міру формування в нього свідомості, створення системи психічних властивостей. Остання внутрішньо визначає його поведінку, робить його здатним брати участь у житті суспільства, виконувати ті чи інші суспільні функції” [6, с. 77].

Узагальнюючи наукові доробки своїх попередників, В. Рибалка пояснює особистість як суб'єкта свідомої продуктивної діяльності й суспільної поведінки, як індивіда із соціально зумовленою системою психічних властивостей, що формуються, виявляються в діяльності та спілкуванні й опосередковують, регулюють взаємодію людини з навколишнім світом [14, с. 25]. Учений стверджує, що в основі синтезу психічної структури особистості мають бути три взаємопов'язані базові виміри: 1) соціально-психо-індивідуальний („вертикальний”) з притаманними йому підструктурами особистості; 2) діяльнісний („горизонтальний”), що диференціюється на відповідні складові діяльності та поведінки; 3) генетичний („часовий”, або „віковий”), що характеризує рівень розвитку якостей індивіда, його задатків і здібностей на певному віковому етапі становлення як особистості [14, с. 29].

Проблема особистості є центральною для персоналізму, у межах якого вона визначається первинною творчою реальністю та найвищою духовною цінністю. Засновник французького персоналізму Е. Муньє вважав особистість єдиною реальністю, яку ми пізнаємо та одночасно створюємо зсередини, живою активністю самотворчості, комунікації. М. Бердяєв зазначав, що особистість не народжується, а твориться Богом:

особистість є Божою ідеєю та Божим задумом, цілісністю та єдністю, яка має безумовну та вічну цінність. К. Юнг ототожнював поняття "особистість" і "душа". Він описував особистість за допомогою понять: "я", "персона", "тінь", "аніма".

Музика серед інших різновидів мистецтва займає особливе місце. Вона спроможна розкривати складні духовні процеси свого часу, виконуючи роль найтоншого емоційно-психологічного барометра суспільства. Вона втілює і доносить до нас такі цінності як Віра, Добро, Істина, Краса, що визначають різні форми суспільної свідомості. Отож не дивно, що вплив музики на становлення особистості, перш за все молоді, величезний, а тому й проблеми формування її музичної культури завжди актуальні [9].

Особистість майбутнього вчителя музики формується шляхом активної діяльності, коли будь-які знання, вміння, навички, особистісні якості, взаємини не тільки виявляються в діяльності, але й формуються в ній (Л. Божович, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.). Властивості особистості, які утворюються під час діяльності, входять до структури її подальшої діяльності, зазнають у ній різних змін, диференціюються, інтегруються і стають компонентами більш складного цілого, якою є структура особистості, тобто стійка і водночас динамічна система психічних властивостей [8, с. 81].

Сутність навчання майбутнього вчителя музики полягає в наявності двох складових: музичної та психолого-педагогічної підготовки. Ці дві складові мають перетворитися на професійну якість, що забезпечує успішне музичне виховання учнів.

Коротко охарактеризуємо основні вимоги до особистості майбутнього вчителя музики.

1) *Загальнопедагогічні і спеціальні здібності.* Педагогічні здібності є не тільки передумовами успішної діяльності вчителя, але і своєрідним віддзеркаленням її структури.

Індивідуальні особливості особистості пов'язані з характеристикою професійної придатності вчителя, під якою розуміють відповідність обраній професії інтересів, схильностей, потреб, індивідуальних рис характеру тощо. У музично-педагогічній діяльності утворюється цілісна структура особистості вчителя музики, де музичні здібності стають необхідним і обов'язковим компонентом.

2) *Музично-теоретична підготовка.* Вивчення теорії і історії музики необхідне вчителю як для проведення уроків так і для організації позакласної роботи. Теоретична підготовка дозволяє вчителю музики глибше розуміти явища музичного мистецтва, основні закономірності історії і теорії музики в їх взаємозв'язку і взаємообумовленості.

3) *Диригентсько-хорова підготовка.* Діяльність вчителя музики неможлива без достатньої вокальної і диригентсько-хорової підготовки, яка припускає уміння читати хорові партитури, диригувати, володіти методикою постановки голосу, а також знання особливості роботи з хором.

4) *Інструментальна підготовка.* Підготовка вчителя музики неодмінно включає оволодіння навичками виконавської та концертмейстерської діяльності. При виконанні вчителю необхідно бути особливо вимогливим до себе і постійно пам'ятати, що музика повинна активізувати творчу фантазію дітей, сприяти формуванню асоціативно-образного мислення.

5) *Методична підготовка.* Знання методики музичного виховання допомагає вчителю правильно аналізувати і осмислювати шкільну програму з музики і у результаті оволодіти методами роботи із залученням конкретного музичного матеріалу, що допомагає доповнювати і розширювати межі уроку музики, виходячи з умов і особливостей певної школи, класу.

Висновки... Таким чином, для оволодіння вчительською професією студенти музично-педагогічного факультету повинні опанувати цілий комплекс різноманітних здібностей, при цьому всі здібності виявляються і формуються спочатку в загальнопедагогічній діяльності, а потім вже – у спеціальній. Глибоко помилковою є думка, ніби вчитель музики повинен бути перш за все хорошим музикантом, а педагогічний досвід прийде надалі сам собою в процесі професійної діяльності. Краще над усе, якщо майбутній учитель за час навчання буде підготовлений і в педагогічному, і в музичному сенсі.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2-х кн. Кн. 1 Особистісно-орієнтований підхід теоретико-технологічні засади: [навч.метод. видання] / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Большая универсальная гипертекстовая электронная энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wikiznanie.ru>.
3. Гончаренко Семен: Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Дебела Ж.М. Проблеми вдосконалення організації педагогічної практики у підготовці вчителя музики / Ж.М. Дебела // Науковий вісник: 36. наук. праць. Ч.2. Одеса. ПДПУ ім. Ушинського, 2007. – С. 37-39.
5. Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ століття) / Книга вчителя початкової школи / [упоряд. Г. Древалі]. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 432 с.
6. Костюк Г.С. Избранные психологические труды / Г.С. Костюк. – М.: Педагогика, 1988. – 304 с.
7. Костюк О.Г. Сприйняття музики і художня культура слухача / О.Г. Костюк. – К.: Наукова думка, 2005. – 315 с.
8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1995. – 304 с.

9. Падалка Г.М. Музична педагогіка: [курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти] / Галина Микитівна Падалка. – Херсон : ХДПІ, 1995. – 104 с.
10. Психология : [словарь]; под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – [2-е изд.]. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с
11. Психологический словарь / [под. ред. В.В. Давидова, А.В. Запорожца, Б.Ф. Ломова и др.] – М. : Педагогика, 1985. – 448 с.
12. Психологические основы формирования личности в педагогическом процессе / [под. ред. А. Косаковского и др.; пер. с нем.] – М. : Педагогика, 1981. – 224 с.
13. Психологічна енциклопедія / [автор-упорядник О.М. Степанов]. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
14. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості : [навч. посібник] / В.В. Рибалка. – К. : ІЗМН, 1996. – 236 с.
15. Філософський енциклопедичний словник / [наук. редактори Л.В. Озадовська, Н.П. Поліщук]. – К. : Абрис, 2002. – 743 с.

Анотація

У статті висвітлено психолого-педагогічні підходи до особистості вчителя взагалі та майбутнього вчителя музики зокрема; розкрито основні вимоги до вчителя музики.

Аннотация

В статье отражены психолого-педагогические подходы к личности учителя вообще и будущего учителя музыки в частности; раскрыты основные требования к учителю музыки.

Summary

In this article the psychological and pedagogical approach to personality of master in general and future music master in particular are reflected and also the basic requirements to music master are expended.

Ключові слова: особистість, майбутній учитель музики, музично-педагогічна діяльність.

Ключевые слова: личность, будущий учитель музыки, музыкально-педагогическая деятельность.

Key words: personality, future music master, musical and pedagogical activity.

Подано до редакції 8.10.2012.

УДК 374.7 (477)“313”

©2012

Сігасва Л.Є.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростанням уваги до людського фактора, до окремої особистості. Сьогодні зростає роль освіти у формуванні особистого досвіду людини (не людина – для інститутів освіти, а інститути освіти – для людини). Перехід на позиції особи означає і те, що особистість виступає критерієм ефективності освітньої системи [4, с.21-24]. Основний вектор сучасної освітньої політики та стратегії спрямовано на подальший розвиток національної системи освіти, адаптацію її до умов соціально-орієнтованої економіки та інтеграцію в європейське та світове співтовариства

Формулювання цілей статті... Оскільки освіта дорослих розглядає вищу освіту як свою складову, то на прикладі розвитку вищої освіти проаналізуємо стан та її трансформацію в XXI ст.

Виклад основного матеріалу дослідження... Курс на загальноєвропейський рівень розвитку було взято нашою державою ще на початку 1990-х років, коли система вищої освіти України пережила ряд прогресивних реформ, результатом яких стало вдосконалення нормативно-правового та методичного забезпечення підготовки фахівців із вищою освітою. Серед тогочасних новацій були: перехід до гуманістично-інноваційної парадигми освіти, впровадження нових освітніх стандартів, введення ступеневої системи підготовки фахівців, оновлення змістової частини навчальних програм, запровадження системи контролю якості через ліцензування й акредитацію, виборність ректорів, демократизація через розширення прав органів самоврядування, в тому числі студентського. Закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», згідно з якими відбувалися ці зміни, пройшли експертизу в Раді Європи [2]. Багатоступенева система вищої освіти України, запроваджена відповідними Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», відповідними нормативними документами Кабінету Міністрів України та Міністерства освіти і науки України, загалом відповідає моделі, що її запропонували країни-учасниці Болонського процесу [1]. Подальша модернізація вищої школи України зорієнтована на інтегрування національної системи вищої освіти в європейський освітній та науковий простір. Приєднання нашої держави до Болонського процесу, а отже, до загальноєвропейського освітнього простору, зумовлено потребами ринку праці та загальноосвітніми тенденціями розвитку освітньої діяльності. Основними напрямками культурно-освітньої та науково-технічної інтеграції визначено впровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці й техніці, поширення власних культурних та науково-технічних здобутків у ЄС [1]. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є одним із важливих інструментів входження вітчизняної освіти до єдиного освітнього простору Європи. У рамках цієї стратегії та Програми інтеграції до ЄС Україна створила організаційну структуру та правову базу для досягнення цієї мети. Так, у 1998 р. було створено Міжвідомчу координаційну раду з адаптації законодавства України до законодавства ЄС, а в 1999 р. – єдину систему планування, координації та контролю за підготовкою проектів законів та адаптації законодавства органами виконавчої влади. При Міністерстві юстиції України діють Центр порівняльного права та Європейський центр перекладів законодавчих актів [1]. Організаційну структуру цього процесу було посилено у 2000 р. створенням Національної ради при Президенті України з питань адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Указом Президента України від 5 березня 2004 р. схвалено Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу. Прийняттям Закону України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» (27 листопада 2003 р.) український парламент законодавчо